

ΛΟΓΟΣ

ΚΡΗΤΙΚΑ 539

Ἐκφωνηθεὶς τὴν 30 Μαΐου 1882.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
Αἰθ. ἀριθ. 65509
Χρονολ. Εἰσαγ. 8-9-2009
Εἰδικότης. Βιογρ. Ἐθνικ.
Ἀριθ. 92 I GAR

ΥΠΟ

Δρ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΤΡΟΝΟΥ

Κατὰ τὸ Δημωτελεὲς Ἀρχιερατικὸν Μητρώον

ΤΟΥ

ΙΩΣΗΦ ΓΑΡΙΒΑΛΔΗ

Ἐν τῷ ἐν Χανίοις Ὁρθοδόξῳ Ναῶ

Παρόντων καὶ τῶν κ. κ. Προξένων τῶν Δυνάμεων.

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

IV-VII-1111.

Συμπολίται!

Τὸ εὐγενὲς καὶ φιλόανθρωπον Ἰταλικὸν ἔθνος
ἀπώλεσε τὸν μέγαν ἐλευθερωτὴν του, τὸν τρισ-
ἐνδοξον στρατηλάτην του

ΙΩΣΗΦ ΓΑΡΙΒΑΛΔΗΝ

Ἡ στενάζουσα ἀνθρωπότης ἀπώλεσε τὸν
μέγαν πρόμαχον καὶ ὑπερασπιστὴν της.

Ἄπανταχοῦ τῆς ὑψηλίου χύνονται κρουνοὶ
δακρύων διὰ τὴν μεγάλην συμφορὰν.

Ἡ Κρήτη ἐλάχιστον τελοῦσα φόρον εὐγνω-
μοσύνης, ἀνθ' ὧν Αὐτῇ προσέφερε εὐεργεσιῶν,
καλεῖ τὰ τέκνα της πρὸς πάνδημον ΑΡΧΙΕ-
ΡΑΤΙΚΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ, ὅπως δεη-
θῶσιν ὑπὲρ τῆς Ἀθανασίας του.

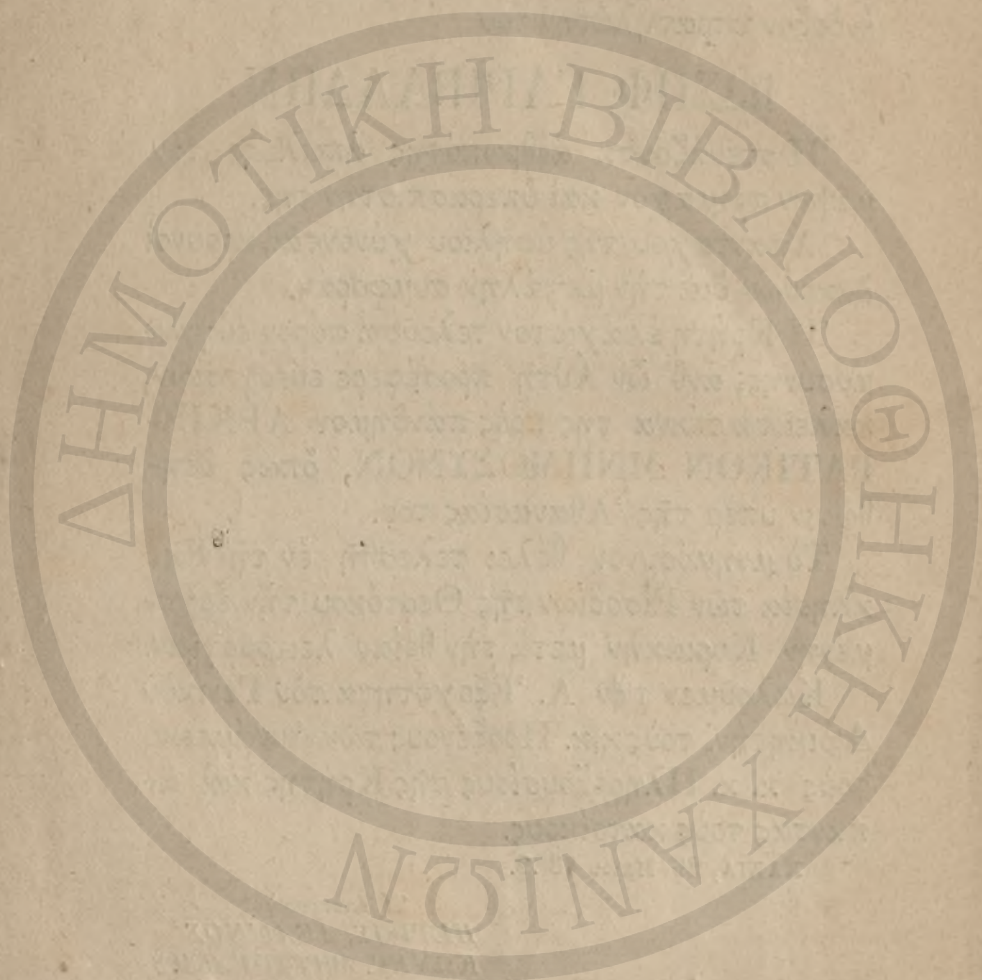
Τὸ μνημόσυνον θέλει τελεσθῆ ἐν τῇ Ἐκ-
κλησίᾳ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τὴν ἐρχο-
μένην Κυριακὴν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν.

Καλοῦμεν τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Γενικὸν
Διοικητὴν, τοὺς κ.κ. Προξένους τῶν Δυναμίεων,
τοὺς κ. κ. Πληρεξουσίους τῆς Κρήτης καὶ ἄ-
παντας τοὺς κατοίκους.

ΧΑΝΙΑ, 26 Μαΐου 1882.

Ἡ ἐπιτροπὴ

ΠΕΤΡΟΣ ΔΕΛΦΙΝΟΣ
ΚΩΝΣΤ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ
ΧΑΡ. ΑΣΚΟΥΤΣΗΣ
ΣΤΥΛ. ΤΡΟΝΟΣ
Χ. ΠΩΛΟΓΕΩΡΓΑΚΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ

Ἐκφωνηθεὶς τὴν 30 Μαΐου 1882

ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΕΛΕΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

ΤΟΥ

ΙΩΣΗΦ ΓΑΡΙΒΑΛΔΗ

Ὁ ΓΑΡΙΒΑΛΔΗΣ ἀπέθανε! Οἱ λαοὶ θρηνοῦσιν ἐπὶ τῇ μεγάλῃ συμφορᾷ! Οἱ τύραννοὶ ἐντρομοὶ σφίγγουσι τὰ σκῆπτρά των, φοβούμενοι μήπως καὶ νεκρὸς τοῖς τὰ ἀρπάσῃ καὶ τὰ συντρίψῃ. Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν γεννήσασαν καὶ ἀναθρέψασαν τοιοῦτον υἱόν. Πόσον λαμπρῶς τῇ ἀπέδωκε τὰ τροφεῖα!

ὦ Ἰταλία! τῆς ὠραίας Ἑλλάδος μαε φιλότατη καὶ συμπαθεστάτη ἀδελφὴ! Ἰταλία γῆ τῶν Ἡρώων καὶ τῶν Ἡμιθέων! Μήτηρ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ τοῦ Κιχινάτου, τοῦ Δάντου καὶ τοῦ Ἀρίστου, τοῦ Ραρκῆλ καὶ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου καὶ τοῦ Γαλιλαίου, τοῦ Βίκτορος Ἐμμανουὴλ καὶ τοῦ Μαρσίνου! Ἰταλία Δέσποινα ποτε τοῦ Κόσμου! πόσον ὑπέφερε, πόσον ἐστέναξες! ἐσπάραξες ὑπὸ τὰς σιδηρὰς, τὰς χαλυβδίνους ἀλύσσεις τῶν ἀγρίων κατακτητῶν σου! Δὲν ἐλύποῦντο τὰ κάλλη σου; Δὲν ἐνθυμοῦντο τὰς εὐεργεσίας σου; ὦ ὄχι! ὁ κατακτητὴς ἐρρόφα τὸ αἷμα σου, ἐσχίζε τὴν Βασιλικὴν σου πορφυραν, καὶ μὲ τὰς ῥιπίδας τῆς ἐσπύγγιζε τὰ ἀπὸ τῆς μέθης καὶ τῆς κρεπάλης ῥυπαρὰ χεῖλη του.

Ἐξήλευε τὴν λαμπρὴν οὐρανὸν σου, τὰ ἀργυρᾶ ὕδατά σου, τὴν αἰωνίως θάλλουσαν φύσιν σου, τὰς ἑκατόν σου μεγαλοπόλεις, τὰς ἐγκλειούσας τῶν αἰώνων ἀπάντων τὴν ἰταλικὴν δόξαν καὶ τὰ κει-

μήλια. Δὲν ἴδυνασο νὰ τὰ παραδώσης νομίμως, καὶ τὰ ἔρπασε παρκανόμως! ἄλλ' ἡ ἀρπαγὴ δι' οὐδενὸς νόμου, εἴτε θείου, εἴτε ἀνθρωπίνου καθηγιάσθη ποτε.

Στενάζει ἡ εὐγενὴς δεσμῶτις, διαμαρτύρεται, χιλιετρόπως προσπαθεῖ νὰ λύσῃ τὰ δεσμὰ της, βλέπει ὡς ὁ δεσμώτης Προμηθεύς, τὸν ἀσπλαγγον ἀετὸν νὰ κατατρώγῃ τὰ σπλάγγνα της, νὰ συντρίβῃ τὴν ὑπερξίν της, καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπερασπισθῇ. Τὰ χέρια της ἦσαν σφιγκτά, σφιγκτά δεδεμένα, ἔσταζον πλέον αἷμα!

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἤλθεν ἡ μὀρτίμος ἡμέρα. Τὸ ὑποδόσκον πῦρ τῆς ἐλευθερίας, ἡ σπιθα ἡ κρυμμένη στὴν στάχτη, ἐκείνη, ἥτις ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας ἦτο χωσμένη εἰς τὰ ἱερὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων, ἐπετάχθη μὲ βία, ἀναψε, ἐσκορπίσθη σὲ κάθε μεριά. "Ω! τὸ μάτι της εἶναι ἀστραπή! τὸ σπαθὶ της θερίζει ἀλύπητα καὶ τυράνους καὶ ἀλύσσεις!

Εἰς τὴν τρομερὰν φωνὴν της ἰδοὺ ὁ Γαριβάλδης! μεγαλοπρεπῆς τὸ παράστημα, ἅγιος τὴν ψυχὴν, σιδήρινος τοὺς κόπους, ἀκατάβλητος τὸ πνεῦμα, ἀποφασισμένος νὰ σκορπίσῃ τοὺς κόρχκας, νὰ πατάξῃ τὸν σπλαγγνοφάγον ἀετὸν, νὰ θραύσῃ τὰς ἀλύσσεις τῆς δεσμώτιδος μητρός του! Ἴδου ὁ Ματσίνης! Ἴδου ὁ Καθούρ! Ἴδου ὁ Μέγας Βασιλεὺς, ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουήλ, ὄρθιοι, ἐμπνευσμένοι, ἀμείλιγκται, ζητοῦν ἐκδίκησιν!

Ἡ σημαία των εἶναι ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας, ἡ σημαία τῆς Ἰταλικῆς Ἀνεξαρτησίας καὶ Ἐνότητος. Οἱ λαοὶ τὴν χαιρετοῦσιν ἐνθουσιωδῶς! Οἱ ἀρπαγες ὠχρῶσι. Πρώτη ἡ χρυσὴ τῶν Πανεπιστημίων νεολαία ἀποθνήσκει ὑπὸ τὰς κυματιζούσας πτυχάς της. Ἡ Ἑλλὰς μὲ τοὺς τερπνοὺς ζεφύρους της, στέλλει τοὺς γλυκεῖς ἀσπασμούς της! μὲ τὰ ἥρωϊκὰ τέκνα της, τὸν φόρον τῆς ἀδελφότητος! Κυμάτιζε! Κυμάτιζε! Σημαία Ἰερὰ! Στέβατέ την μὲ δάφνας τῶν Λεωνῶν Ὀρέων! Ράνατέ την μυρσίνας τῆς ὑπερηφάνου Ἰδης! Λύρα! ὄρσοτεκί τῆς Μεσογείου πνεύσατε πλησίον της! Εἶναι ἡ Σημαία, ἥτις θὰ κρημνίσῃ τοὺς τυράνους, ἥτις θὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς λαοὺς!

Ὁ Γαριβάλδης ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπίτηδες διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα· διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ, ὄχι μόνον τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ καὶ ἅπαντας τοὺς ὑποδούλους λαούς. Ὁ Γαριβάλδης δὲν εἶναι τῆς Ἰταλίας μόνον τὸ καύχημα καὶ ἡ Δόξα, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπότητος ὀλοκλήρου. Εἶναι ὁ Ἥρωος οὐχὶ ἐνὸς μόνου τόπου· ἀλλὰ καὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων τῆς ὕφῃλιου. *Ὅπου ἀγὼν ὑπὲρ ἐλευθερίας, ἐκεῖ ὁ Γαριβάλδης, μὲ τὸν κόκκινον χιτῶνά του, μὲ τὸν θαλασσινὸν του λαϊμοδέτην, μὲ τὴν φοβερὰν σπάθην του. Ἡ παρουσία του καὶ μόνη ἐνέπνεε εἰς τοὺς μαχητὰς τῆς ἐλευθερίας ἄγιον ἐνθουσιασμόν, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου συνετρίβοντο καὶ ἤφαινοντο, ὡς ἰστός ἀράχνης, αἱ γηραιαὶ φάλαγγες, οἱ παρατεταγμένοι στρατοὶ καὶ στόλοι τῶν βασιλείων καὶ αὐτοκρατόρων. *Ὅπου ὁ Γαριβάλδης, ἐκεῖ βάλσαμον εἰς τὰς πληγὰς τῶν μαχομένων, παρηγορία εἰς τοὺς πόνους των, μεϊδιάμα εἰς τὰ χεῖλη των, πεποιθήσεις ἀράδαντος εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος των.

Ἄλλὰ πῶς ν' ἀρχίσω καὶ πῶς νὰ τελειώσω τὴν ἐξιστόρησιν τῶν θαυμασιῶν ἄθλων τοῦ ἀπαρμιλλοῦ τούτου ἥρωος; Χίλιαι γλῶσσαι δὲν ἐπαρκοῦσι πρὸς ἐξύμνησιν τῶν ἔργων αὐτοῦ! Τὸν ἐψάλλον οἱ μέγιστοι τοῦ αἰῶνος ποιηταί· τὸν ἐζωγράφησαν οἱ ἀριστοὶ ζωγράφοι· τὸν παρέδωκαν εἰς τὴν ἀθανασίαν οἱ ῥήτορες καὶ οἱ φιλόσοφοι· τὸν εὐλόγησαν ἀπὸ περᾶτων ἕως περᾶτων οἱ λαοὶ τῆς οἰκουμένης. Μόνος Πάππας ὁ ἀλάνθαστος, ἔκαμε τὸ λάθος καὶ τοῦ ἐκλείσει τὸν Παράδεισον· πιστεύω ὅμως, ὅτι ὁ Γαριβάλδης τὸν ἥνοιξεν ἤδη μὲ τὰς ἰδίας χεῖράς του, καὶ ὁ ἀλάνθαστος ἔμεινε μὲ μόνον τὸ λάθος του.

Ὁ Γαριβάλδης ἐγεννήθη τὴν 3 Ἰουλίου 1807 ἐν Νίσση τῆς Ἰταλίας τότε· νῦν δὲ γαλλικῆς, πρὸς θλίψιν ἰσόβιον τοῦ Ἥρωος· διότι μετὰ τῆς Σαβοΐας, παρεχωρήθη πρὸς τὴν Γαλλίαν εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ὑπηρεσιῶν της.

Μόλις ἐγένετο νεανίας, ὑπέκρινεν εἰς τὰ πατριωτικὰ αἰσθηματὰ του, κατετάχθη εἰς τὸ περίφημον Κόμμα τῆς Νέας Ἰταλίας· τοσαύτας δὲ προσέφερεν ὑπηρεσίας, ὥστε τάχιστα ἀνεδείχθη εἰς τῶν

ἀρίστων ἐργατῶν τοῦ Κόμματος. Παραλείπω τὰ καθεκαστα' διότι εἶναι σειρά ἀτελεύτητος κινδύνων, φυλακίσεων καὶ προγραφῶν ἀναφέρω μόνον, ὅτι ἐπὶ τέλους κατεδικάσθη εἰς ἄτιμον θάνατον, διὰ τουφεκισμοῦ εἰς τὴν ῥάχην. Οἱ συνωμόται, καθ' ἣν ἡμέραν ἐπρόκειτο νὰ τουφεκισθῆ τὸν ἤρπασαν ἐκ τῶν φυλακῶν, καὶ τὸν ἀπήγαγον τοῦ Πεδερμοντίου.

Μὴ δυνάμενος πλέον νὰ μείνῃ ἐν Ἰταλία, ἀπῆλθεν εἰς τὴν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγωνιζομένην τότε Ἀμερικὴν. Ἡ πρώτη πράξις τοῦ ἄμα ἀπεβίβασθη, ἦτον ἡ κυρίεσις τῆς Βραζιλιανῆς γολέτας *Σκοραπίλλιας*, ἣν ἐκυρίευσε διὰ μόνης τῆς λέμβου του, ὀνομαζομένης *Ματσόνης*.

Μὲ τὴν νέαν γολέταν του, εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Μαρίας ἐβύθισε δύο αὐτοκρατορικὰς γολέτας. Εἰς τὴν ἠρωϊκὴν ταύτην ναυμαχίαν ἐπληρώθη βιαιῶς. Μόλις ἀνέρωσε, συνελήφθη ἐξ ἀπροόπτου αἰγμάλωτος καὶ κατεδικάσθη εἰς τὰ βασανιστήρια· ἀλλ' ἐνῶ ἦτο, κρεμασμένος εἰς τι δένδρον, ἠρπάσθη ὑπὸ τῶν συμπολεμιστῶν του.

Μετ' ὀλίγον ἐγένετο διοικητὴς τοῦ καταδρομικοῦ στολισκοῦ καὶ εἰς Λοσπάτο ἐσκόρπισε κακὴν κακῶς τοὺς ἐχθροὺς.

Καταδιωκόμενός ποτε ὑπὸ πολλῶν πλοίων, ἐκλείσθη εἰς τὸ Ταμαρίντο· οἱ ἐχθροὶ ἦσαν βέβαιοι περὶ τῆς συλλήψεώς του· ἀλλ' ἐγερθέντες, ἐκπληκτοὶ ἔμειναν, μὴ εὐρόντες, μήτε τὸν Γαριβάλδην μήτε τὸ πλοῖόν του. Οὗτος τὸ ἔσυρε ἐκ τῆς ξηρᾶν, καὶ τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν ἐκεῖθεν θάλασσαν. Τρικυμία ὅμως ἐπραγεῖσα τὸν ἀνέτρεψε, καὶ μόλις ἐσώθη κολυμβῶν.

Ὀλίγω κατόπιν ἐπὶ κερραλῆς πεζικοῦ στρατοῦ ἐκυρίευσε τὰς πόλεις τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης καὶ τοῦ Ἰμερέ.

Ἡμέραν τινα εὐρισκόμενος εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ μὲ δύο μόνον γολέτας, ὑπερησπίσθη τὴν εἴσοδον ἐναντίον εἰκοσι βραζιλιανῶν. Εἰς τὴν ἐνδοξὴν ἐκείνην ὑπεράσπισιν ἐπληρώθη ἡ παρὰ τὸ πλευρόν του μαχομένη ἀτρόμητος καὶ πιστὴ σύζυγός του Ἀνίτα.

Πῶς νὰ διηγηθῶ τὰς κατὰ ξηρᾶν καὶ θάλασσαν μάχας καὶ νί-

νας τοῦ Γαριβάλδη ἐπὶ ἐξ ὅλα ἔτη, καθ' ἃ διήρκεσεν ὁ φοβερός ἔ-
κλεινος ἀγών;

Ἡ Βασιλία ἀπεκατεστάθη!

Ὁ Γαριβάλδης ὁμῶς δὲν ἀνεπκύθη. Νέος ἀγὼν τὸν περιέμενε ὁ ἀγὼν τῆς Δημοκρατίας τοῦ Βουένος Ἀϊρος, κατὰ τοῦ θηριώδους τυράννου Ρόσσα. Μεταβαίνει εἰς Μοντοβιντέο σχηματίζει τὴν πε-
ρίφημον ἰταλικὴν λεγεῶνα. Ἐπὶ τέσσαρα περίπου ἔτη μάχεται
κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους ἀμερικανικοὺς
ἀγῶνας. Εἶναι ἀναρίθμητα, ἀπερίγραπτα, τὰ κατορθώματά του.
Διαδοχικῶς ἐκυρίευσεν πόλεις, φρούρια καὶ στόλους. Εἷς τινα ναυ-
μαχίαν μὲ ἑννέα ἐλαφροὺς λέμβους ἔτρεψε τὸν στόλον τοῦ Ρόσσα
εἰς οἰκτράν φυγὴν καὶ σχεδὸν τὸν κατέστρεψε. Ἐπὶ τέλους ἡ Δη-
μοκρατία ἐθριάμβευσεν. Ὁ Ρόσσας ἐπλήρωσε ἀκριβῶς τὰς ἀκατανο-
μάστους θηριωδίας του.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ὑπὲρ τῶν λαῶν καὶ κατὰ τῶν τυράννων, ὕψω-
σαν τὸν Γαριβάλδην ἐν Ἀμερικῇ εἰς ἥρωα μυθικὸν καὶ λατρευτὸν.

Ἄλλ' ἰδοὺ ἀνατέλλει τὸ ἔτος 1848. Ἡ Ἰταλία συνταράσσεται.
Τὸ Πιεμόντε ὑψώνει τὴν σημαίαν κατὰ τῶν αὐστριακῶν ὁ βασι-
λεὺς Κάρολος Ἀλμπέρτος σύρει τὴν σπάθην. Ὁ Γαριβάλδης μὲ 70
λεγεωνιστὰς ἀποβιβάζεται τὴν 24 Ἰουνίου εἰς τὴν γῆν τῆς γεννή-
σεώς του, εἰς Νίσσαν. Εὐθὺς ἀρχεται τοῦ ἀγῶνος. Κτυπᾷ τοὺς αὐ-
στριακοὺς ὅπου τοὺς εὕρισκε. Εἰς Λουίνο, εἰς Τερατζίνα, εἰς Βελ-
λέτρι, εἰς Κορσιναν, εἰς Βίλλα Σπάντα, εἰς Μόντε-Ροτόντο. Πολεμᾷ
ὡς Ἀρχάγγελος, ἐδῶ τοὺς αὐστριακοὺς, ἐκεῖ τοὺς γάλλους, παρέ-
κει τὰ στρατεύματα τῶν Βουρβόνων καὶ τοῦ Πάππα. Κυριεύει τὴν
Ρώμην ὁ φαρὶς Γαριβάλδης ἀνακηρύσσεται δικτάτωρ τῆς Αἰωνίας
πόλεως

Ἡ ὄρα ὁμῶς τῆς ἰταλικῆς ἀπελευθερώσεως δὲν εἶχε σημάνει.
Ὁ Κάρολος Ἀλμπέρτος ἐνίκηθη κατὰ κράτος εἰς τὴν ἐν Νοβάρρα
μάχην. Ὁ Γαριβάλδης δὲν ᾔδυνάτο μόνος νὰ φέρῃ τὸν ἀγῶνα εἰς
πέρας· ἐγκατέλειπε τὴν Ρώμην ἐπολέμησε καὶ πάλιν εἰς πλει-
στας μάχας τοὺς ἐχθρούς. Περιπλανηθεὶς ὡς ἄλλος Ὀδυσσεύς, κα-

πέφυγεν ἐπὶ τέλους εἰς Πιεμόντε· ἐκεῖ συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν.

Ἄλλὰ καὶ πάλιν ἰδοὺ τὸ 1859. Ὁ Ματσίνης, ὁ Καβούρ, ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουήλ εἶχον προετοιμάσει νέαν ἐπανάστασιν. Οἱ εὐγενεῖς τῆς Ἰταλίας εἶχον ὀρκισθῆ ν' ἄρῃσι πᾶν ἐμπόδιον πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου σχεδίου των. Οἱ κόμητες Ὁραίνης καὶ Πιέρρης ἀποκεραλιζόνται εἰς Παρισίους. Ναπολέων ὁ Γ' γινώσκει καλῶς, ὅτι προσκαίρως μόνον ἐσώθη ἡ ζωὴ του. Ἀποφασίζει νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὸ Πιεμόντε. Ὁ Γαριβάλδης σχηματίζει τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τῶν συμμαχικῶν στρατῶν.

Πρῶτος μυδροβολεῖ τοὺς αὐστριακοὺς εἰς Βαρέσι· κυριεύει τὸ Σὴν Φέρμο, τὸ Κόμμον, τὸ Ρεζάτο, μετὰ μάχας αἰμοσταγεῖς. Καίει εἰς Σαλὸν τὰ αὐστριακὰ πολεμικὰ πλοῖα. Τὴν 5 Μαΐου πετᾷ ὡς ἀετὸς μὲ τοὺς χιλίους Γενοβέζους εἰς Μαρσάλα· νικᾷ εἰς Καλατάριν· κυριεύει τὸ Παλέρμον, προστατευόμενον ὑπὸ 25,000 στρατοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ στόλου. Νικᾷ καὶ πάλιν εἰς Μιλᾶζο.

Ἡ Σικελία ἤλθειθερώθη.

Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς τῶν δύο Σικελιῶν ἔμεινε ἀκόμη εἰς τὸν θρόνον του ἐν Νεαπόλει. Ὁ Γαριβάλδης βαδίζει ἐναντίον του. Ἀποβιβάζεται ὑπὸ τὸ ἀκατάπαυστον πῦρ δύο φρεγατῶν πλησίον τῆς Νεαπόλεως, ὁ ἀγγλικὸς στόλος μεγάλως τὸν ἐβοήθησε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην. Τὴν 22 Αὐγούστου 1860 νικᾷ εἰς τὸ Ρέγγιο. Εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην αἰχμαλωτίζει 9 χιλιάδας βασιλικῆς στρατοῦ· εἰς τὴν Σοβέριαν ἄλλας 11 χιλ. κατόπιν ὀλόκληρον τὸ σῶμα τοῦ Καλνταρέλλη καὶ τοῦ Φλόρες παραδίδει εἰς αὐτὸν τὰ ὄπλα. Ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος τρέπεται εἰς φυγὴν. Καταφεύγει εἰς τὸ ἐγχυρότατον φρούριον τῆς Γαέτας· καὶ τούτου κυριευθέντος, ἀπέρχεται τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ κορβέτου ἡ Σκόλλα. Ὁ Γαριβάλδης εἰσέρχεται εἰς Νεάπολιν θριαμβευτικῶς μετὰ δύο μόνον ὑπασιπιστῶν του. Ἀναπαύεται ὀλίγον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Βουρβόνων, οὐχὶ ὡς βασιλεὺς, ἀλλ' ὡς κούρασμένος πολέμιστής. Ψηφίσματι τοῦ λαοῦ τῶν δύο Σικελιῶν κηρύττει τὴν ἑνωσιν αὐτῶν μετὰ τῆς μητρὸς των Ἰταλίας.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ρώμης εἶναι αὐτὸς ὁ Πάππας. Ἄλλ' ἡ Ρώμη εἶναι ἡ προαιώνιος πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας. Πρέπει νὰ ἐνωθῇ Ἰδοὺ ὁ Γαριβάλδης! τὸ δεύτερον ἤδη ἐκστρατεύει πρὸς ἀπελευθέρωσίν της. Τὸν Αὐγούστου τοῦ 1862 ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Γαριβαλδινῶν βχιδίξει πρὸς τὴν Ρώμην ἄλλ' εἰς Ἀσπρομόντε τὰ ἰταλικὰ βασιλικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Παλαβιτσίνην τὸν προσβάλλουσι. Ἐκεῖ ὁ Γαριβάλδης ἐπληρώθη βραχέως· πρῶτος δὲ τὸν ἤρπασεν εἰς τὰς ἀγκάλας του πίπτονα, ὁ μακαρίτης Ἑλληὺ Ζήσης Σωτηρίου.

Μόλις ἱατρεύθη καὶ ἰδοὺ πάλιν αὐτὸς ἐπὶ τῶν ὀπλων. Νικᾷ τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὸ Καφφάρο, κυριεῖει τὸ Στόρον καὶ τὸ Δάρσοι, ὑπερασπίζει τὴν Βρέσκιαν καὶ πάλιν νικᾷ εἰς Μόντε Σουέλλο, εἰς Βεζέκα, εἰς Κοντίνον καὶ εἰς Μόντε Ναβόνε· ἀλλ' ἀδυνατεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς Ρώμην.

Τὸ 1867 ἀποφασίζει τρίτην ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Πάππα τῆς Ρώμης· διὰ μιᾶς λέμβου, ἐν νυκτὶ νεφελώδει, διασχίζει τὰ ὕδατα τῆς Καπρέρας, ἣν περιεκύκλου ὀλόκληρος ταξίαρχία βασιλικοῦ στρατοῦ. Ἀποβιβάζεται αἰσίως εἰς τὴν ἀπέναντι ξηρὰν, βοηθοῦντος μεγάλως καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Φθάνει εἰς Φλωρεντίαν· ἐκεῖθεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐθελοντῶν κυριεῖει μετὰ λαμπρὰν μάχην τὴν Μόντε-Ροτόντο. Τὴν 3 Αὐγούστου μὲ 6000 ἐθελοντάς, συναντᾷ τὰ στρατεύματα τοῦ Πάππα εἰς Μεντάναν. Μετὰ μάχην λυσσώδη τὰ κατασυντρίβει. Ἐπὶ τέλους ὑποχωρεῖ ἀπέναντι τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων· ἀποσύρεται εἰς Καπρέραν.

Ἐπὶ τοῦ γαλλο-γερμανικοῦ πολέμου κρημνίζεται τοῦ θρόνου Ναπολέον ὁ Γ'. Ὁ Γαριβάλδης ἐπὶ κεφαλῆς χιλιάδων ἐθελοντῶν μεταβαίνει πρὸς βοήθειαν τῆς δημοκρατουμένης Γαλλίας. Προσβάλλει τὰ στρατεύματα τοῦ γερμανικοῦ αὐτοκράτορος εἰς Σιατιλλόν. Ἐκπελεῖ τὴν θραυμασίαν ἐκστρατείαν τοῦ Διζόν· ἐκεῖ εἰς μάχην τριήμερον νικᾷ τοὺς γερμανοὺς. Ἐκεῖ ἐκυριεύσε καὶ τὴν σημαίαν τοῦ 61ου συντάγματος τῶν γερμανῶν. Αὕτη εἶναι τὸ μόνον λάφυρον τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἄλλ' ὅμως καίτοι μο-

ναδικόν, ὁ Γαριβάλδης τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν γερμανὸν ἀυτοκράτορα, γράψας αὐτῷ, ὅτι σημαία τοσοῦτον ἡρωικῶς ὑπερασπισθεῖσα δὲν εἶναι πρόπον νὰ μείνῃ εἰς τοῦ νικητοῦ τὰς χεῖρας· διότι, θαῦμα εἶπεν, τὸ τάγμα, ὅπερ ἐκράτει αὐτήν, εἶχε πέσει ὀλόκληρον νεκρόν. Ἡ ἵπποτική αὐτῆ πράξις τοῦ Γαριβάλδου, ἐπέσυρε πρὸς αὐτὸν τὴν τιμὴν καὶ τὸν θαυμασμόν τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους.

Πεσοῦσης τῆς Γαλλίας εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐχθροῦ τῆς, ἔπεσε καὶ ἡ Ρώμη εἰς χεῖρας τῆς Ἰταλίας, διὰ τῆς ἐπιδεξιότητος τῶν μεγάλων αὐτῆς πολιτικῶν ἀνδρῶν. Ὁ Γαριβάλδης εἰσήλθε τότε εἰς τὴν Ρώμην ἐν θριάμβῳ, κεκαλυμμένος ὑπὸ δόξης καὶ τιμῆς. Ἡ Ρώμη τὸν ὑπεδέχθη μὲ τὰς αὐτὰς τιμὰς, μὲ τὰς ὁποίας ὑπεδέχθη καὶ τὸν Μέγαν Βασιλέα. Ὡς βουλευτὴς εἰσελθὼν ἐν τῇ βουλῇ, ἐγένετο δεκτός, ζητωκραυγούντων ἀπάντων τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἐλευθέρου πλέον καὶ ἠνωμένου ἰταλικοῦ ἔθνους.

Ὁ βασιλεὺς τῶ ἀπένευμε τὸ ἐνδοξότατον περιδέραιον τῆς Ἰταλίας. Ἡ Γερουσία τὸν τίτλον τοῦ Πρίγκηπος. Ὁ Γαριβάλδης εὐγνωμονῶν αὐτοῖς, οὐδὲν ἐδέχθη. Δὲν μοῦ χρησιμεύουσιν ἀπήνητησεν ἀφελῶς αὐτά, οὔτε εἰς τὴν ψαρκὴν μου, οὔτε εἰς τὸ κυνήγιον, μὲ τὰ ὅποια θὰ διέλθω τὰς λοιπὰς τοῦ βίου μου ἡμέρας εἰς τὴν μικράν μου Καπρέραν, εἰς ἣν καὶ ἀληθῶς μετ' ὀλίγον ἀπεσύρθη.

Μεθ' ὅλους τοὺς μεγάλους περισπασμούς, οὓς εἶχεν, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὴν ἰδίαν του πατρίδα, ὁ Γαριβάλδης δὲν ἐλησιμόνησε καὶ τὴν τότε ἀγωνιζομένην Κρήτην, μὴ δυνάμενος ὁ ἴδιος ἐκ τῶν πληγῶν του νὰ ἔλθῃ, ἔστειλε πλῆθος ἀξιωματικῶν καὶ ἀνδρῶν, οἵτινες ἠγωνίσθησαν μεθ' ἡμῶν τὸν δεινὸν ἐκεῖνον τοῦ 1866 ἀγῶνα· ἔπεμψε δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ριτσιώτην εἰς Ἀθήνας, ὅπως ἀποβιβάσθῃ ἐν Κρήτῃ ἢ ἐπανάστασις ὅμως ἔπνευε τὰ ληίσθια καὶ οὐδεμίαν ἐλπίδα ὑπῆρχε ἀναβιώσεως· ὅθεν ἀπῆλθεν ἀπράκτος εἰς Ἰταλίαν. Ματαίως ἤχησεν ἡ ἰσχυρά φωνή του. Ἡ ὠρα τῆς Κρήτης δὲν ἐστίχενεν ἀκόμη.

Καὶ σήμερον ποῦ εἶσαι Γαριβάλδου; Πάτερ γλυκύτατε! ποῖος σ' ἐπληροφόρησεν ὅτι ἡ πάσχουσα ἀνθρωπότης δὲν ἔχει πλέον τὴν

ανάγκην σου, καὶ ἐβιάσθης ν' ἀναχωρήσης; Μὴ δὲν ὑπάρχουσι πλέον τύρβανοι καὶ ἄρπαγες; Πῶς δὲν ἠδυνήθης νὰ νικήσης καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν θάνατον, καὶ νὰ μείνης εἰσέτι πλησίον μας;
 Φεῦ μόνοι αὐτοὶ εἶναι ἀνίκητοι!

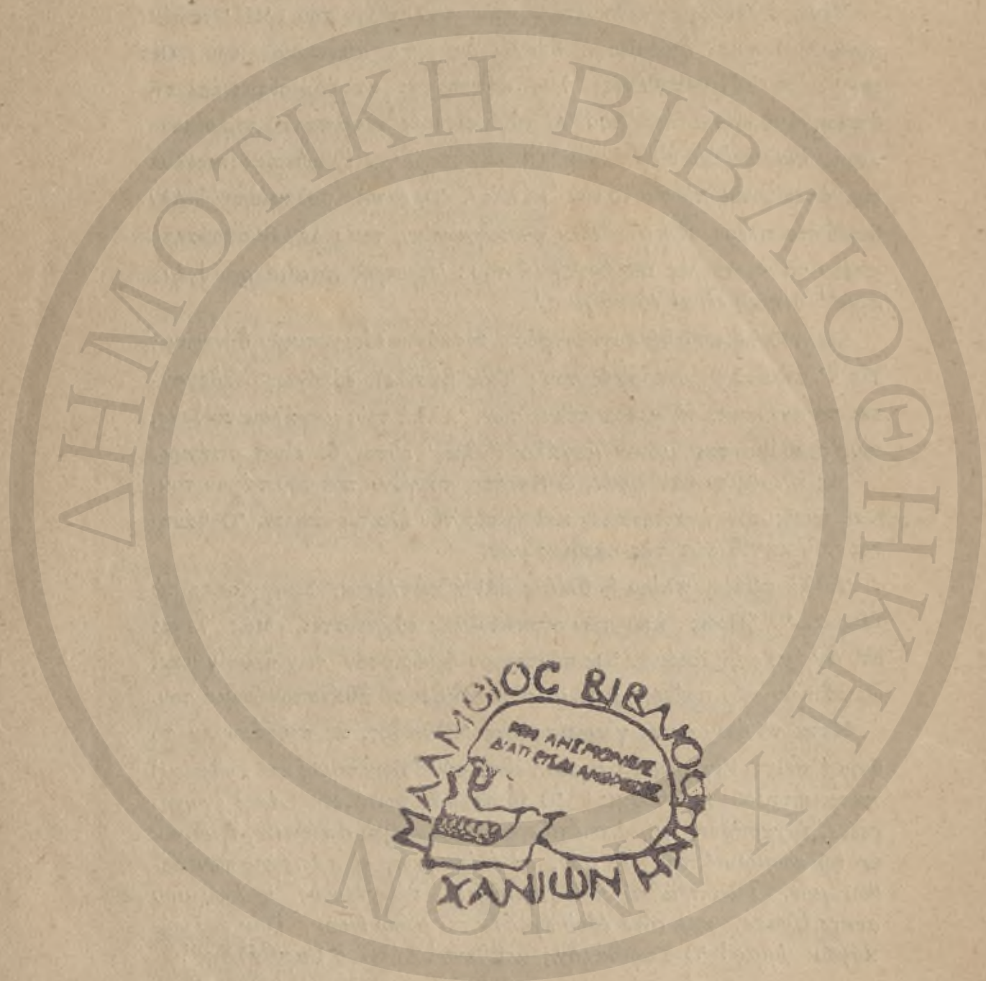
Ἦδη ὁ Ἑρως ἀναπαύεται ἐντὸς τοῦ τάφου του. Ἡ Ἰταλίκα γονυκλινῆς καὶ δακρύουσα δέεται ὑπὲρ τῆς ἀθανασίας του. Οἱ παρ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντες λαοὶ κόπτονται καὶ ὀδύρονται ἐπὶ τῇ ἀπρηγορήτῳ στερήσει του. Αἱ εὐγενεῖς καρδίαι ἀπάσης τῆς οἰκουμένης ἀναλύονται εἰς δάκρυα. Οἱ μαχηταὶ τῆς ἐλευθερίας περιλυποὶ ἀτενίζουσι τὸ σκοτεινὸν μέλλον. Ὅρφανοὶ πολεμισταὶ! Δὲν θὰ ἴδῃτε πλέον τὴν γλυκεῖαν φυσιογνωμίαν του; Δὲν θ' ἀκούσητε πλέον τὸ προσφιλὲς παράγγελμά του: Ἐμπρός παιδιά μου! ἔμπρός! ἡ νίκη εἶναι ἰδική μας!

Τίς τοῦ λοιποῦ θὰ συγκεντρώσῃ τοσαύτην εὐεργετικὴν δύναμιν; Τίς θ' ἀναδειχθῇ διάδοχός του; Τοὺς βασιλεῖς εὐκόλως διαδέχονται τὰ ἀνήλικα, τὰ μικρὰ τέκνα τῶν. Ἀλλὰ τοὺς μεγάλους ἄνδρας, τοὺς διαδέχονται μόνον μεγάλοι ἄνδρες· οὗτοι δὲ εἶναι σπάνιοι.

Ἄς κλίνωμεν καὶ ἡμεῖς, ὦ Κρήτες, τὸ γόνυ πρὸ τοῦ τάφου του. Καὶ ἡμεῖς τὸν ἠγαπήσαμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ἔλατρεύσαμεν. Ὁ θάνατός του κατέθλιψε τὰς καρδίας μας.

Ἀλλὰ φθάνει πλέον ἡ θλίψις καὶ ἡ κατήφεια. Σφογγίσατε τὰ δάκρυα. Ὁ Ἑρως ἀπὸ τῶν οὐρανῶν μᾶς εὐχαριστεῖ. Μᾶς λέγει ὅτι δι' ἡμᾶς ζῆ ἀκόμη. Ὡς σύντροφον ἀχώριστον τῶν δεινῶν μας, ὡς ὀδηγὸν τῶν πράξεών μας, μᾶς παραδίδει τὸ ἀθάνατον ὄνομά του.

Μετὰ τὸ ὄνομα τῆς γλυκείας μας Ἑλλάδος, ἃς προσφέρωμεν τὸ ὄνομά τοῦτο. Εἶναι ὄνομα ἅγιον! εἶναι σύμβολον τιμῆς καὶ ἀνδρείας! πατριωτισμοῦ καὶ θυσίας! Ὁ ἴδιος μᾶς φωνάζει: *Λαοὶ γρηγορεῖτε, ἐργασθῆτε, μὴ ἀπελπίζεσθε!* Ἄν ἐγὼ ἀπέθανα, ἔμειναν ἐν τῷ κόσμῳ αἱ πράξεις μου, αἱ ιδέαι μου, οἱ πλείστοι τῶν πόθων μου. Τὰς πράξεις μου μιμηθῆτε, τοὺς ἱερούς πόθους μου συντελέσατε, καὶ τότε ἰδοὺ ἐγὼ ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, ζῶν καὶ εὐλογῶν ἡμᾶς! Ὁ Γαριβάλδης ἀπέθανε! Ζήτω ὁ Γαριβάλδης!

6 7 55 38

3 8 81

3 0 9 4 3 5

3 6 9 7 0

2 7 2 5 1 5

± 6

13 11 40

11 4

5 7 20

3 7 20

1 8

37 1/2

Lrr. 11 37.30

36.20

49.20

8.6

37.30

48.10

71.56 25

9 20 4

Kreis 8. P. 12.

